

پهنه‌بندی ناامنی در فضاهای شهری با رویکرد محله محوری، مورد مطالعه شهر

چالوس

محمود عیوضلو^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۲۱

از صفحه ۱ تا ۳۰

پژوهشنامه جغرافیای انظامی

سال نهم، شماره سی و سوم، بهار ۱۴۰۰

چکیده

هدف نهایی از برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات امنیتی برای شهروندان، دستیابی آنان به احساس امنیت است. در این راستا پژوهش‌های متعددی از ابعاد مختلف در مورد امنیت شهری صورت گرفته است؛ ولی با توجه به اینکه محله‌های شهری بستری هستند که جرائم در آنها به وقوع می‌پیوندد، بدین منظور بررسی نقش آنها در ارتقاء امنیت ضرورت می‌یابد. هدف نهایی این پژوهش شناخت و بررسی رابطه بین متغیرهای مؤثر بر احساس امنیت شهروندان در بین محله‌های شهری است. این مطالعه از یک زاویه دیگر به بحث پیشگیری از جرائم می‌پردازد که این امر دستیابی عملیاتی و اجرایی به نتایج پژوهش را آسان‌تر می‌کند. این پژوهش به صورت تطبیقی بین محله‌های (۱۴) گانه شهر چالوس است و برای انجام طرح از روش‌های اسنادی و پیمایشی استفاده شده است. بدین منظور از طریق فرمول کوکران تعداد (۳۸۷) پرسشنامه انتخاب و به تفکیک محله‌های شهری و بر اساس تناسب جمعیتی آنها توزیع شد؛ همچنین برای تکمیل نتایج پژوهش و شناسایی نمونه‌هایی از فضاهای جرم‌خیز بر اساس مبانی نظری، از طریق تلفیقی از روش‌های مشاهدات میدانی، توزیع پرسشنامه در بین شهروندان و مصاحبه با برخی مجرمان اقدام شد. شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها از نوع توصیفی-تحلیلی است. برای بررسی ابعاد موضوع آزمون‌هایی چون آزمون یومن ویتنی، همبستگی اسپیرمن و واریانس تک متغیره، با استفاده از نرم‌افزار تحلیل آماری انجام و همچنین با استفاده از نرم‌افزار سیستم اطلاعات جغرافیایی به ترسیم نقشه‌های مربوط به وضعیت میزان احساس امنیت در محله‌های شهری پرداخته شد.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد شهروندان ساکن در محله‌های (۹)، (۷) و (۱۲) دارای میزان احساس امنیت کمتری هستند. وجود ویلاها در خط ساحلی (محله ۱۴) همگام با ورود گردشگران و شکل‌گیری فضای بی‌هویت، زمینه‌ساز وقوع جرائمی با موضوعات فساد اخلاقی است.

کلیدواژه‌ها: پهنه‌بندی، احساس امنیت، محله محوری، فضاهای شهری.

بیان مسئله

امروزه با گسترده و پیچیده شدن جوامع، موضوع امنیت از اهمیت و جایگاه خاصی برخوردار شده است. امنیت که یکی از اصلی ترین عوامل پایداری جوامع امروزی به شمار می آید، همواره از بنیادی ترین نیازهای بشر و مسئله وقوع انواع جرائم از مهم ترین مسائل جوامع بشری بوده است که با افزایش جوامع شهری و توسعه فیزیکی آن ها، شرایط تأمین این نیاز و برطرف کردن این مسئله نیز پیچیده تر شده است. شناخت و کنترل امنیت در شهرها، نگاه دقیق و همه جانبه ای را می طلبد تا بتواند ابعاد گوناگون امنیت را درک و به کشف ارتباط های پنهان میان آن ابعاد در سطوح مختلف بپردازد (هدایتی، عباسی، ۱۳۸۸، ص ۱۷۸). امروزه با گسترش شهرنشینی و ایجاد شرایط خاص، زندگی نیازمند نگاه ویژه به مقوله امنیت است تا بتواند ابعاد گوناگون امنیت را درک و به کشف عوامل تأثیرگذار در آن بپردازد. امنیت و ایمنی در سلسله مراتب نیازهای انسانی، هم ردیف نیازهایی همچون خوراک، پوشاک، مسکن و جز این ها است. یکی از عوامل مؤثر در امنیت و احساس آن، چگونگی مدیریت فضایی محله های شهری است. «فضای شهری صحنه ای است که کنش ها و فعالیت های عمومی زندگی شهری در آن ها به وقوع می پیوندد» (ایرانمنش، ۱۳۸۲، ص ۴۸). این فضاها فراهم آورنده بستری کالبدی- فضایی برای تعاملات اجتماعی، گذران اوقات فراغت و فعالیت های اقتصادی هستند (لاپینیتی^۱، ۲۰۰۷، ص ۳۲). از آنجایی که انسان ها در جهان زیست اجتماعی بر مبنای ساختارهای شکل دهنده فکری و عملی تصمیم گرفته و بر این مبنای دست به عمل می پردازد (بیات، ۱۳۸۷، ۱)، در این راستا برخی مکان ها به دلیل ساختار کالبدی خاص و همچنین ویژگی های اجتماعی اقتصادی ساکنین آن، امکان و فرصت بیشتری برای وقوع جرم دارند. در نقطه مقابل، برخی مکان ها مانع و بازدارنده فرصت های مجرمانه هستند و همین امر موجب می شود بزهکاران در انتخاب محل جرم خود، به دنبال کم خطرترین و مناسب ترین فرصت ها و شرایط مکانی برای ارتکاب به عمل مجرمانه باشند؛ بنابراین شناسایی عوامل شرایط مکانی به وجود آورنده و تسهیل کننده این فرصت ها و ارائه رهنمود برای تغییر این شرایط و تبدیل آن به فضاهای مقاوم در برابر

1- Lapintie

ناهنجاری‌های اجتماعی از مهم‌ترین اهداف بررسی جغرافیایی جرم و جنایت در شهرها هستند (پوراحمد، رهنمایی، کلاتری، ۱۳۸۲، ص ۸۵).

به این ترتیب محله‌های شهری بیشترین ارتباط را با مردم و محیط زندگی برقرار می‌کنند و در نتیجه نقش بسزایی در احساس آرامش و امنیت شهروندان دارند؛ بنابراین می‌توان گفت فرآیند درک و احساس وجود امنیت از عناصر مختلف فضاهای شهری در بسترسازی رشد و توسعه پایدار جوامع انسانی مؤثر است. فضاهایی که نتوانند امنیت و آسایش جسمی و ذهنی را در افراد جامعه خود فراهم کنند، به مرور زمان فضاهایی پرخطر و ناامن تلقی شده و تهی از فعالیت‌ها و تعاملات اجتماعی می‌شوند. نتیجه این امر معضلات گوناگون شهری، منطقه‌ای و حتی کشوری را سبب خواهد شد. علی‌رغم اینکه در زمینه امنیت و احساس امنیت تحقیقات مختلفی از زوایای فرهنگی (آزاد، عباسی، ۱۳۹۸)، (امانیپور، پیری، ۱۳۹۸)، (میره‌ای، عارفی، امیریان، ۱۳۹۸)؛ و یا با رویکرد محله محوری (منصوری، ۱۳۹۸)، (قاسمیپور، شایگان، فرجاد، ۱۳۹۸) انجام شده است ولی شناخت و بررسی روابط بین متغیرهای مرتبط با احساس امنیت شهروندان و تبیین تفاوت بین محله‌های شهری، نگارنده را به پژوهش در این زمینه، در شهر چالوس به عنوان یکی از مهم‌ترین شهرهای ساحلی و گردشگری کشورمان ترغیب کرد تا از مسیر شناسایی عوامل و محله‌های پرخطر، زمینه مدیریت فضاهای شهری برای نیروهای امنیتی فراهم شود.

با توجه به اینکه هر یک از محله‌های شهری دارای بافت فرهنگی و ترکیب اجتماعی خاص خود است و از طرفی وضعیت اقتصادی و میزان توسعه کالبدی آن با محله‌های دیگر متفاوت هستند، انتظار می‌رود که زمینه‌های تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، بستر تباینات فضایی میزان احساس امنیت را فراهم سازد. به عبارتی دیگر بین محله‌های شهری در میزان احساس امنیت تفاوت‌هایی وجود دارد که شناخت این تفاوت‌ها برای مدیران و برنامه‌ریزان حوزه امنیتی و همچنین مدیران شهری مؤثر است و می‌تواند زمینه تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها را فراهم کند.

مبانی نظری

- امنیت^۱

امنیت مجموعه شرایط و وضعیتی است که موجب ثبات و آرامش خاطر در جامعه می‌شود و ترس و خوف از نظر عامه مردم رخت برمی‌بندد (بیات، ۱۳۸۷، ص ۲). در تعریفی دیگر امنیت به مفهوم حفاظت جامعه و ارزش‌ها و نهادهای داخلی آن در برابر تهدیدات داخلی و خارجی یا تهدیداتی است که بقای رژیم‌ها و نظام شهروندی و شیوه زندگی افراد جامعه را مختل می‌کند و موجودیت آن‌ها را به خطر می‌اندازد (قریب، ۱۳۷۷، ص ۱۰۲).

- احساس امنیت

مفهوم احساس امنیت یکی از شاخصه‌های کیفیت زندگی در شهرهاست و آسیب‌های اجتماعی از مهم‌ترین پیامدهای مختلف امنیت به شمار می‌روند (عظیمی، ۱۳۸۴، ص ۲۲). احساس امنیت همیشه رابطه‌ای مستقیم با امنیت واقعی ندارد و وجود یا عدم وجود آن احساس امنیت لزوماً به معنای بهره‌مندی یا محرومیت از امنیت واقعی نیست (کریمی نوری، ۱۳۸۷، ص ۲). احساس امنیت را می‌توان در امان بودن یا در امان حس کردن خود از تهدید تعریف کرد (کامران، شعاع برآبادی، ۱۳۸۹، ص ۳۷).

- فضا^۲

فضا محدود به ابعاد فیزیکی نشده و آنچه را که در خود دارد اعم از فیزیکی و غیر فیزیکی، ایستا و پویا را شامل می‌شود. فضا مجموعه‌ای از انسان‌ها، فعالیت‌ها، محیط طبیعی و محیط مصنوع را در برمی‌گیرد (مؤمنی، ۱۳۷۷، ص ۱۸).

- فضای شهری^۳

فضاهای شهری آن بخش از فضا است که به وسیله شهر اشغال شده و یا دست‌کم به‌ضرورت کارکرد درونی کانون‌های جمعیتی مورد استفاده قرار گرفته است. این بخش از فضا مشتمل است بر فضاهای ساخته‌شده، شبکه راه‌های شهری، قرارگاه‌ها و مؤسسات

1- Security

2- Space

3- Urban Space

شهری و... یعنی آن بخش از فضا که در دسترس شهروندان قرار دارد (دلفوس، ۱۳۷۴، ص ۱۰۳).

-دیدگاه‌های مربوط به امنیت محله‌ها

-نظریه پیشگیری از جرم^۱

در اصطلاح جرم‌شناسی، پیشگیری شامل اقداماتی است که در قالب شناسایی و ارزیابی خطر جرم و اتخاذ راهکارهای لازم برای جلوگیری از وقوع آن صورت پذیرفته است (شیری، ۱۳۸۶، ص ۱۷). این مقوله باگذشت زمان به حدی گسترش یافته که امروزه شاخه‌ای تحت عنوان جرم‌شناسی پیشگیری به ظهور رسیده است (فدایی شهری، ۱۳۸۵، ص ۶۰). هنگام سخن از پیشگیری، مقصودمان بهره‌گیری از مفهوم موسع آن است، یعنی طیف وسیعی از تدابیر کیفی و غیرکیفی که در برای خنثی کردن عوامل ارتکاب جرم و کاهش بزهکاری صورت می‌گیرد (معظمی، ۱۳۸۶، ص ۹۳). در خصوص پیشگیری از وقوع جرم (نورایی، ۱۳۹۸)، (حاجی، طاهرخانی، منصفی، ثناگر، ۱۳۹۸)، (صمدزاده و همکاران، ۱۳۹۸) ابعاد مختلفی متصور است؛ بنابراین بدین منظور برای رسیدن به امنیت و با توجه به نقش طراحی شهری و رویکردهای ارائه شده، موارد زیر از روش‌های پیشگیری از جرم به صورت پیشگیری وضعی اشاره می‌شود.

در همین زمینه نظریه (CPTED) نیز به موضوع پیشگیری از وقوع جرم می‌پردازد که به معنای «پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی» است و با استفاده از آن می‌توان با طراحی مناسب محل سکونت، کار و زندگی افراد جامعه را از ارتکاب جرائم در محیط‌های انسان‌ساخت عمومی و خصوصی آن‌ها در شهر مورد پیشگیری قرار داد. این نظریه، بر این باور است که «ارتکاب جرائم معلول فرصت‌های جرم‌خیزی است». در نتیجه راه‌حل مناسب را کم کردن فرصت‌های مجرمانه از طریق طراحی تخصصی مقابله با جرم، می‌داند (رجبی، ۱۳۹۶، ص ۲۷).

رویکرد مشارکت مردم در امنیت محله‌ها

مشارکت مردم در سیاست جنایی حائز اهمیت فراوان است به گونه‌ای که آنان می‌توانند به‌عنوان یک اهرم عمده برای مشروعیت، حقانیت و کارآمدی طرح‌های مختلف پیشگیری باشند (میر خلیلی، ۱۳۸۷، ص ۳۱۲).

«بکارتا^۱» در مورد مشارکت مردم در تأمین امنیت می‌گوید: «می‌خواهید از وقوع جرم پیشگیری کنید، بکوشید تا قوانین، روشن و ساده باشد و تمام قدرت ملت برای دفاع از آن بسیج شود و هیچ قدرتی برای نابودی آن به کار گرفته نشود» (بکارتا، ۱۳۷۴، ص ۱۴۷).

- نقش نهادهای مردمی^۲

برخی نهادها به‌طور مستقیم در امنیت‌سازی و اعمال تدابیر پیشگیری وضعی دخالت دارند مانند نگهبان محله و ستاد امر به معروف و ستاد امر به نهی و یا ستاد حفاظت اجتماعی که مشارکت مردم در حفظ امنیت خود را برمی‌انگیزد. دسته‌ای دیگر از نهادها اگرچه مستقیماً با موضوع پیشگیری در ارتباط نیستند اما توسعه فعالیت‌های آنان به کاهش بزهکاری منتهی می‌شود مانند مساجد، هیأت‌های مذهبی، کتابخانه‌ها، کانون‌های فرهنگی هنری، آموزشگاه‌های کار و هنر، باشگاه‌های ورزشی و سایر نهادهایی که می‌توانند در پرکردن اوقات فراغت جوانان و کاستن فرصت‌های بزهکارانه سازمان‌دهی شوند (میر خلیلی، ۱۳۸۷، ص ۳۱۱).

«دورکیم» بر این باور بود که اگر در جامعه‌ای همبستگی اجتماعی قوی باشد، اعضای آن بیشتر محتمل است با ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی هم‌نوا شوند، ولی اگر در جامعه‌ای همبستگی اجتماعی ضعیف باشد، ممکن است مردم به‌سوی رفتار مجرمانه کشیده شوند. به بیان دیگر افرادی که با اجتماعی خود همبستگی دارند، تمایل به تبعیت از مقررات آن دارند، به‌عکس کسانی که از اجتماع بریده‌اند، ممکن است تمایل به نقض آن مقررات داشته باشند (ستوده، ۱۳۸۴، ص ۱۳۵).

1- Becarta

2- non-governmental

- تقویت روابط همسایگی^۱

تقویت روابط همسایگی از آن جهت که فرد در غیاب همسایه می‌تواند محافظت و نظارت خوبی بر آماج‌ها به حساب آید یکی از راهبردهای پیشگیری وضعی جرائم است (میر خلیلی، ۱۳۸۷، ص ۳۱۳). یکی از معروف‌ترین برنامه‌هایی که اخیراً در این خصوص تدوین شده و موضوع همسایگی را به‌طور ویژه مدنظر قرار داده، برنامه معروف سه بزرگ است که در سه مرحله نظارت همسایگان، عملیات شناسایی و تحقیقات امنیتی طراحی شده و فعالیت‌های خود را در محورهای تعیین‌شده سامان داده است. از مردم خواسته می‌شود که مواظب رفتارهای مشکوک باشند و آن‌ها را به پلیس گزارش دهند و نسبت به اوضاع و احوال مربوط به سایر همسایگان حساسیت داشته و مراقبت کنند (داوری و سلیمی، ۱۳۸۰، ص ۷۰۲).

- محله‌های در حال توسعه اجتماعی

برخی جرم‌شناسان و جامعه‌شناسان ضمن برشمردن ویژگی‌های محله‌های جرم‌خیز به بررسی آن‌ها پرداخته‌اند و گاهی این محله‌ها را محله‌های بدنام یا محله‌های در حال توسعه اجتماعی نامیده‌اند. بیکاری گسترده، اعتیاد جوانان و وجود بزهکاری در اشکال مختلف، ترکیب قومی متفاوت، بی‌ثباتی و فقر، ترک تحصیل دانش‌آموزان و امثال آن از ویژگی‌های این محله‌های حساس یا مسئله‌دار ذکر شده است (بوئر و روفر، ۱۳۸۲، ص ۲۶). تحقیقات «کلیفورد شاو» و همکارانش در شهر شیکاگو نشان می‌دهد که تعداد زیادی از بزهکاران متعلق به محله‌هایی بودند که از نظر اجتماعی و اخلاقی فاسد بوده‌اند (ولد، ۱۳۸۰، ص ۲۰۲).

- پیوند محله‌ای

به اعتقاد «مری» ساکنینی که فاقد هر نوع پیوند و یا ارتباط اجتماعی بودند ترس بیشتری از جرائم داشتند (مری، ۱۹۸۱، ص ۳۸). «فیشر» نیز نشان داد که بی‌اعتمادی بین همسایگان و بین هم‌محله‌ای‌ها باعث می‌شود آنان ارتباطات کم‌تری داشته باشند. فقدان ارتباطات و فضای بی‌اعتمادی باعث می‌شود تا ساکنان نسبت به دنیای بیرون از خود ترس و واگمه نشان دهند (فیشر، ۱۹۸۲، ص ۷۰).

1- Neighbourhood relation (Social relation in urban networks and settings)

روش پژوهش

جامعه آماری شامل تمامی ساکنین و استفاده‌کنندگان فضاهای شهری در شهر چالوس است. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای، میدانی، اسنادی و روش پژوهش حاضر توصیفی و تحلیلی است.

با توجه به اینکه محل سکونت افراد برای بررسی نحوه نگرش وی به محله خود نیز مدنظر است، در این پژوهش برای برآورد حجم جامعه مورد مطالعه از فرمول کوکران استفاده شد و روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی بین خانوارهای شهری بوده و البته در مرحله بعد برای بررسی تأثیر فضاهای شهری بر روی احساس امنیت در بین شهروندان به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای در بین مناطق شهری نیز اقدام شد.

بنابراین، برای انتخاب افراد نمونه در ابتدا محله‌های شهرداری شهر چالوس و پس از آن حوزه‌ها و سپس بلوک‌ها و خانوارها مشخص شد. بدین صورت که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای دو و یا چند منطقه انتخاب و در هر منطقه چند حوزه مشخص و در هر حوزه چند بلوک و در هر بلوک بر اساس تعداد خانوار ساکن در آن بلوک و با توجه به حجم نمونه کل، تعداد خانوار نمونه مشخص و در هر خانوار نیز فرد نمونه بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب می‌شود.

فرد - خانوار - بلوک - حوزه - محله - شهر

با توجه به اینکه جمعیت کل شهر چالوس (۴۷۳۸۷) نفر است، بنابراین بر اساس فرمول کوکران تعداد (۳۸۲) پرسشنامه در نظر گرفته شد. ولی در این پژوهش نواحی چهارده‌گانه شهر چالوس بررسی شده است. این تعداد محله‌ها بر اساس تقسیمات و منطقه بندی شهرداری چالوس مبنای بررسی فضایی در این طرح قرار گرفته‌اند. با توجه به این تعداد محله می‌بایست تعداد پرسشنامه به تناسب جمعیت محله‌ها در سطح شهر توزیع شود. بدین منظور ابتدا درصد جمعیت در هر محله محاسبه شد و سپس به تناسب جمعیت آن محله، تعداد پرسشنامه به عدد صحیح به دست آمد که برای کاهش خطا این میزان به (۳۸۷) پرسشنامه کامل و صحیح رسید.

از لحاظ ابعاد و محدوده موضوعی پژوهش نیز قصد آن داریم تا در خصوص نقش نظارت بر فضای محله‌ها در ارتقاء احساس امنیت شهروندان مطالعه صورت گیرد که در

این رابطه از نظریه پیشگیری از وقوع جرم بهره گرفته شد. همچنین تفاوت بین محله‌های شهری در میزان احساس امنیت شهروندان نیز بررسی صورت گرفته شده است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های مستخرج از پرسشنامه از طریق جداول توصیفی به معرفی وضعیت محله‌های شهری در موضوع فضاهای نامن اقدام شده است و همچنین با استفاده از میانگین آماری، کیفیت محله‌ها تبیین شده است. با توجه به اینکه یکی از اهداف این پژوهش بررسی رابطه بین شاخص‌ها است، در این خصوص از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده و همچنین برای بیان معنی‌دار بودن تفاوت بین محله‌های شهری از آزمون یومن‌ویتنی بهره گرفته شده است. تفاوت معنی‌داری در ابعاد کیفیت فضاهای نامن هر یک از محله‌ها، در تشخیص اولویت‌های اقدام برای افزایش امنیت شهری بر اساس میانگین آماری مؤثر خواهد بود؛ از این رو در صورتی که بین محله‌ها در میزان کیفیت فضاها تفاوت وجود داشته باشد، مدیران و برنامه‌ریزان می‌توانند از طریق میزان میانگین هر یک از محله‌ها اولویت‌های اقدام را مشخص کنند.

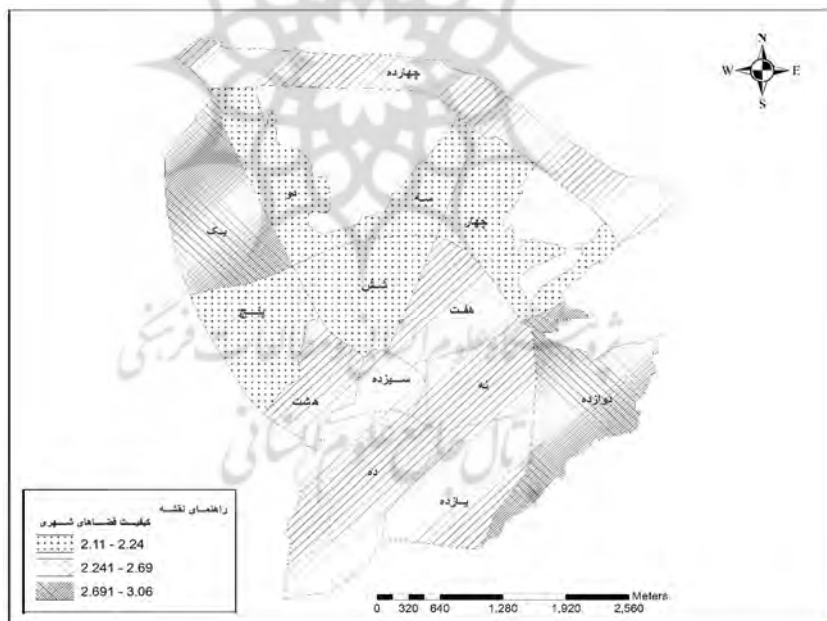
یافته‌های پژوهش

نامنی در فضاهای شهری به تفکیک محله‌های شهر چالوس

در بررسی میزان احساس امنیت در فضاهای شهر چالوس این پرسش مطرح می‌شود که آیا تمامی محله‌های شهر چالوس میزان یکسانی از احساس نامنی را دارند؟ به-طور کلی فضای کدام یک از محله‌ها برای وقوع جرم مستعدتر است و شهروندان هنگام قرارگیری در این فضاها و محله‌ها احساس نامنی بیشتری دارند؟ در این خصوص طبق اطلاعات جمع‌آوری شده محله یک با میانگین (۳/۰۶) دارای بیشترین فضاهای مستعد نامنی است. این منطقه در حاشیه شهر قرار دارد و نزدیک کمربندی شهر چالوس واقع شده است و طبق مشاهدات میدانی و همچنین مصاحبه با مجرمان در این شهر، فضاهای باز و متروکه در آن بیشتر ملاحظه می‌شود. بعد از این محله، محله‌های (۱۲)، (۷) و (۹) دارای کیفیت پایین‌تری از فضاها هستند. در مقابل این محله‌ها، محله‌های (۴)، (۲) و (۳) دارای فضاهای به نسبت مساعدتر و برنامه‌ریزی شده‌تری هستند و زیبایی محیطی بیشتری دارند.

جدول شماره (۱). کیفیت فضاهای شهری به تفکیک محله (درصد).

میانگین	کد محله
۳/۰۶	محله یک
۲/۱۲	محله دو
۲/۱۳	محله سه
۲/۱۱	محله چهار
۲/۱۶	محله پنج
۲/۲۴	محله شش
۲/۶۹	محله هفت
۲/۶۱	محله هشت
۲/۶۳	محله نه
۲/۵	محله ده
۲/۵۱	محله یازده
۲/۱۶	محله دوازده
۲/۴۴	محله سیزده
۲/۴۹	محله چهارده

نقشه شماره (۱). نمایش فضایی کیفیت فضاهای شهری در سطح محله‌های شهر چالوس. منبع: نگارنده، ۱۳۹۹.

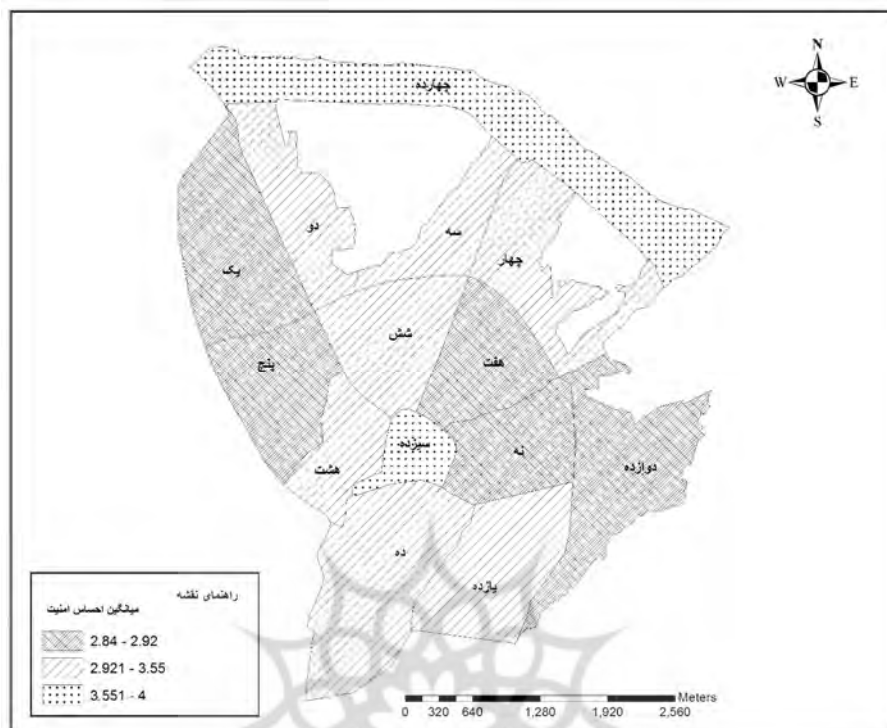
احساس امنیت در محله

با وجود فضاهای مستعد جرم در سطح شهر و پراکندگی آن در سطح محله‌ها، گستره احساس امنیت در بین محله‌ها، موضوعی است که باید به آن توجه داشت. در واقع این موضوع بیان می‌کند که فضاهای ناامن در سطح محله‌ها، آیا منجر به احساس ناامنی هم شده است؟ و احساس ناامنی در کدام یک از نواحی بیشتر وجود دارد؟

در این خصوص میزان احساس امنیت در سطح محله‌های شهری مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که محله‌های (۱۳) و (۱۴) و (۶) و (۴) وضعیت مناسب‌تری دارند و میزان احساس امنیت در این محله‌ها بالاست. ولی شهروندان ساکن در محله‌های (۹) و (۷) و (۱۲) احساس امنیت کمتری دارند.

جدول شماره (۲). احساس امنیت پاسخگویان به تفکیک محله‌های شهر چالوس (درصد).

کد محله	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین
محله یک	۱۴	۲۱/۴	۳۵/۷	۱۴/۵	۱۴/۲	۲/۹۲
محله دو	۹/۱	۱۸/۱	۳۶/۴	۱۸/۵	۱۸	۳/۱۸
محله سه	۱۱	۱۰	۲۸	۳۱	۲۰	۳/۴
محله چهار	۵	۱۰	۳۵	۲۴	۲۶	۳/۵۵
محله پنج	۱۵	۲۰	۳۷/۵	۱۵	۱۲/۵	۲/۹
محله شش	۵	۷/۵	۳۷/۵	۲۶/۵	۲۱/۵	۳/۵۵
محله هفت	۱۴/۹	۲۱/۳	۳۸/۳	۱۴/۹	۱۰/۶	۲/۸۵
محله هشت	۸/۶	۱۴/۳	۴۲/۹	۱۷	۱۷/۲	۳/۲
محله نه	۱۶	۲۲	۳۶	۱۴	۱۲	۲/۸۴
محله ده	۹/۵	۱۴/۳	۳۹/۱	۱۹	۱۸	۳/۲۳
محله یازده	۸/۸	۱۱/۸	۴۱/۲	۲۰/۶	۱۷/۶	۳/۲۶
محله دوازده	۱۶/۲	۱۸/۹	۳۵/۱	۱۸/۹	۱۰/۸	۲/۸۹
محله سیزده	۰	۶/۷	۲۷	۲۶/۴	۴۰	۴
محله چهارده	۰	۷/۵	۳۱	۳۰/۶	۳۱	۳/۸۴

نقشه شماره (۲). نمایش فضایی میزان گستره احساس امنیت به تفکیک محله‌های شهری.

میزان حضور مأموران انتظامی در خیابان‌ها

یکی از مهم‌ترین عواملی که علاوه بر تأثیر بر کاهش جرائم، باعث ارتقاء امنیت شهری نیز می‌شود، «نقش حضور مأموران انتظامی در خیابان‌ها» است؛ ولی مهم‌تر از آن، نقش روانی حضور پلیس در بین شهروندان است که در افزایش احساس امنیت شهروندان مؤثر است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد (۶۶) درصد از شهروندان حضور پلیس را مناسب و خوب ارزیابی کرده‌اند ولی (۳۳) درصد از حضور مأموران در سطح شهر رضایت نداشته‌اند.

جدول شماره (۳). میزان حضور مأموران انتظامی در خیابان‌ها.

متغیر	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین
میزان حضور مأموران انتظامی در خیابان‌ها	۱۰/۴	۲۲/۳	۲۰/۴	۲۸/۶	۱۸/۳	۳/۲۲

میزان اعتماد اجتماعی

«اعتماد اجتماعی» یکی از مهم‌ترین ابعاد سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود که خود این امر مستقیماً در امر احساس امنیت مؤثر است. هرچقدر میزان اعتماد اجتماعی بالاتر رود به همان میزان احساس امنیت در بین شهروندان بالاتر می‌رود.

به جهت اهمیت این موضوع، در این پژوهش اعتماد اجتماعی در بین شهروندان نیز بررسی شده است. این شاخص در هفت گویه اعتماد به شهرداری، نیروی انتظامی، مسئولین، فامیل و اقوام، سایر مردم، همسایگان مطرح شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد اعتماد در بین فامیل‌ها و اقوام با میانگین (۳/۸۲) بیشترین میزان را دارد ولی در این میان مردم اعتماد کمتری به شهرداری دارند.

جدول شماره (۴). میزان اعتماد اجتماعی.

اعتماد به:	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین
شهرداری	۱۸/۳	۴۳/۳	۳۲/۸	۵/۴	۰	۲/۲۵
نیروی انتظامی	۷/۸	۲۳/۳	۲۵/۱	۲۷/۹	۱۶	۲/۲۱
نهادهای مردمی	۹/۶	۱۱/۷	۳۵/۴	۲۵/۳	۱۸	۳/۳
مسئولین	۱۵	۲۵/۳	۳۶/۲	۲۳/۵	۰	۲/۶۸
فامیل و اقوام	۵/۷	۷/۵	۱۷/۸	۳۷	۳۲	۳/۸۲
سایر مردم	۳/۱	۳۲/۸	۵۳	۹/۳	۱/۸	۲/۷۳
همسایگان	۵	۴/۹	۳۵/۹	۴۱/۳	۱۷/۳	۳/۷

مشاهده وقوع جرم

«سابقه مشاهده وقوع جرم» در کاهش احساس امنیت شهروندان مؤثر است. بدین منظور نتایج پژوهش نشان می‌دهد (۲۳) درصد مردم عنوان کرده‌اند که در سطح زیادی از نزدیک شاهد وقوع هرگونه جرمی بوده‌اند.

جدول شماره (۵). مشاهده وقوع جرم (درصد).

متغیر	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین
مشاهده وقوع جرم	۲۴/۴	۳۵/۱	۱۶/۶	۱۳/۸	۱۰/۱	۲/۵

مشارکت اجتماعی

«مشارکت اجتماعی» نیز از ابعاد اصلی سرمایه اجتماعی است که اگر از این پتانسیل‌ها به نحو احسن در شهر استفاده شود و برای هدایت آن توسط مسئولین شهری درست برنامه‌ریزی شود، می‌توان آثار خوبی را در شهر مشاهده کرد. همچنین بُعد اجتماعی مشارکت در افزایش احساس امنیت مؤثر است؛ بنابراین در این پژوهش به بررسی این بُعد از مقوله امنیت پرداخته شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که شهروندان در گروه‌های خویشاوندی و کارهای گروهی در سطح بالایی (۳/۹۲) با همدیگر مشارکت دارند.

جدول شماره (۶). مشارکت اجتماعی (درصد).

مشارکت	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین
فامیل	۵	۷/۸	۱۹/۱	۴۳/۹	۲۸/۷	۳/۹۲
همسایگان	۸/۵	۲۰/۸	۳۲/۸	۲۱	۱۶/۸	۳/۱۶
انجمن‌ها، بسیج، تشکل‌ها، تعاونی‌ها	۱۲/۷	۳۵/۱	۱۶/۳	۱۹/۹	۱۶	۲/۹۱
کارهای گروهی	۶/۸	۲۰/۸	۳۰	۹/۵	۳۳/۱	۳/۴۱
مدیریت شهری	۱/۶	۲۷/۶	۲۶/۴	۲۴/۳	۲۰/۲	۳/۳۳

فرار مجرمان از محله

اگر زمینه و نوع فضا به مجرم اجازه فرار دهد، میزان احساس امنیت در آن محله کاهش پیدا می‌کند؛ بنابراین باید به راه‌های «فرار مجرم از محله» نیز توجه داشت. در این خصوص نتایج پژوهش نشان می‌دهد که (۳۶) درصد از شهروندان معتقدند راه‌های فرار مجرم از محله فراهم است؛ البته این موضوع هم به لحاظ فیزیکی مطرح است و هم اعتقاد برخی از مردم در امکان فرار مجرم از دست پلیس اشاره دارد.

جدول شماره (۷). راه‌های فرار مجرمان از محله (درصد)

متغیر	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین
راه‌های فرار مجرمان از محله	۲۲/۱	۲۴/۷	۱۷/۱	۲۷/۹	۸/۲	۲/۷۵

روشنایی محله

روشنایی یکی از عواملی است که در کیفیت یک فضای شهری مؤثر است. تاریکی عاملی است که مجرم می‌تواند هم به راحتی از صحنه جرم فرار کند و هم برای مجرمان

محل اختفایی است که در آرامش به ارتکاب جرم خود ادامه دهد. در این خصوص (۶۰) درصد شهروندان «روشنایی محله» خود را نامناسب ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره (۸). روشنایی محله (درصد).

متغیر	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین
روشنایی محله	۲۴/۷	۳۵/۸	۲۵/۵	۹/۹	۴	۲/۳۲

دل‌بستگی به محله

میزان «دل‌بستگی به محله»، عاملی است که نشان می‌دهد شخص از محله خود رضایت دارد و از لحاظ اجتماعی، فرهنگی و امنیتی به محله خود علاقه و دل‌بستگی دارد که نشان‌دهنده امنیت در محله است. در این خصوص (۴۹) درصد شهروندان به محله خود دل‌بستگی نشان داده‌اند.

جدول شماره (۹). دل‌بستگی به محله (درصد).

متغیر	بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	میانگین
دل‌بستگی به محله	۱۰/۹	۱۸/۳	۲۱/۲	۳۳/۶	۱۶	۲/۲۵

همبستگی بین مدت اقامت و احساس امنیت

مدت اقامت افراد یکی از نشانه‌های رضایت از محله هست و سابقه سکونت در محله نشان از وضعیت مناسب آن محله است؛ بنابراین برای بررسی رابطه بین مدت اقامت شهروندان در سطح محله با میزان احساس امنیت از آزمون اسپیرمن استفاده شده است. با توجه به اینکه سطح سنجش متغیر مدت اقامت در محله به صورت فاصله‌ای بوده و متغیر احساس امنیت به صورت طیف لیکرت مطرح شده است؛ بنابراین برای بررسی همبستگی بین دو متغیر فاصله‌ای و رتبه‌ای از آزمون اسپیرمن استفاده می‌شود.

جدول شماره (۱۰). آزمون همبستگی بین مدت اقامت در محله و احساس امنیت.

متغیر	آزمون اسپیرمن	احساس امنیت
	همبستگی اسپیرمن	۰/۵۰۱**
مدت اقامت در محله	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
	حجم نمونه	۳۸۷

آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد با افزایش مدت اقامت در محله بر میزان احساس امنیت ساکنان افزوده می‌شود. این همبستگی در سطح اطمینان (۹۹) درصد معنادار است. در واقع با افرادی که سابقه سکونت بالاتری در محله دارند میزان احساس امنیت بالاتری نیز دارند.

رابطه حضور مأموران انتظامی و احساس امنیت

برای بررسی رابطه بین حضور مأموران انتظامی بر روی احساس امنیت شهروندان از آزمون همبستگی استفاده شده است. با توجه به اینکه دو متغیر از نوع رتبه‌ای هستند؛ بنابراین از آزمون اسپیرمن استفاده می‌شود.

جدول شماره (۱۱). آزمون همبستگی بین حضور مأموران انتظامی و احساس امنیت.

متغیر	آزمون اسپیرمن	احساس امنیت
	همبستگی اسپیرمن	۰/۷۰۸**
حضور مأموران انتظامی	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
	حجم نمونه	۳۶۷

نتایج آزمون نشان می‌دهد که بین حضور مأموران و احساس امنیت پاسخگویان همبستگی مثبت معناداری وجود دارد. به عبارتی با «افزایش حضور مأموران انتظامی» در محله‌های بر میزان احساس امنیت شهروندان افزوده می‌شود.

رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت

با توجه به اینکه گویه‌های اعتماد اجتماعی ترکیب شده و به صورت فاصله‌ای هستند و متغیر احساس امنیت نیز به صورت رتبه‌ای است؛ از این رو از آزمون اسپیرمن استفاده می‌شود.

جدول شماره (۱۲). آزمون همبستگی بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت.

متغیر	آزمون اسپیرمن	احساس امنیت
	همبستگی اسپیرمن	۰/۶۱۵**
اعتماد اجتماعی	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
	حجم نمونه	۳۸۷

نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که با افزایش اعتماد اجتماعی بر میزان احساس امنیت شهروندان افزوده می‌شود. این همبستگی مثبت و در سطح اطمینان (۹۹) معنادار است.

رابطه مشاهده وقوع جرم و احساس امنیت

به دلیل اینکه سطح سنجش هر دو متغیر از نوع ترتیبی است؛ برای سنجش تأثیر مشاهده وقوع جرم بر روی احساس امنیت از همبستگی اسپیرمن استفاده شده است.

جدول شماره (۱۳). آزمون همبستگی بین مشاهده وقوع جرم و احساس امنیت.

متغیر	آزمون اسپیرمن	احساس امنیت
	همبستگی اسپیرمن	-.۰/۵۴۴**
مشاهده وقوع جرم	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
	حجم نمونه	۳۸۵

نتایج این آزمون حاکی از وجود همبستگی معکوس معنادار بین مشاهده وقوع جرم و احساس امنیت است. به عبارتی با افزایش میزان مشاهده وقوع جرم توسط فرد از میزان احساس امنیت او کاسته می‌شود. در واقع افرادی که سابقه مشاهده جرم را دارند، احساس امنیت کمتری را در جامعه دارند.

رابطه مشارکت و احساس امنیت

با توجه به اینکه گویه‌های مشارکت ترکیب شده و به صورت فاصله‌ای هستند و متغیر احساس امنیت نیز به صورت رتبه‌ای است؛ بنابراین از آزمون اسپیرمن برای بررسی رابطه بین مشارکت و احساس امنیت استفاده می‌شود.

جدول شماره (۱۴). آزمون همبستگی بین مشارکت و احساس امنیت.

متغیر	آزمون اسپیرمن	احساس امنیت
	همبستگی اسپیرمن	۰/۶۷۸**
مشارکت	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
	حجم نمونه	۳۸۷

رابطه بین مشارکت و احساس امنیت نیز در سطح اطمینان (۹۹) درصد معنادار است. در واقع با افزایش میزان مشارکت افراد، احساس امنیت آنان نیز افزایش پیدا می‌کند.

رابطه روشنایی و احساس امنیت

از آنجائی که سطح سنجش دو متغیر ترتیبی است؛ بنابراین از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده است.

جدول شماره (۱۵). آزمون همبستگی بین روشنایی و احساس امنیت.

متغیر	آزمون اسپیرمن	احساس امنیت
روشنایی	همبستگی اسپیرمن	۰/۰۵۲
	سطح معنی داری	۰/۳۲۲
	حجم نمونه	۳۷۲

نتایج آزمون اسپیرمن نشان می‌دهد که بین روشنایی و احساس امنیت رابطه معناداری وجود ندارد. باوجوداینکه در مبانی نظری پژوهش وجود روشنایی در ارتقا کیفیت محیطی تأثیرگذار بوده و در افزایش احساس امنیت مؤثر است ولی در شهر چالوس این اصل اثبات نمی‌شود و تأثیر معنی داری در ارتقا امنیت شهری نداشته است.

عکس شماره (۱). جوکی محله نادری، کوچه باریک و احساس ناامنی ساکنان به خصوص در ساعات تاریکی.

عکس شماره (۲). سردآبرود، معابر نامناسب و روشنایی نامناسب.

رابطه دل‌بستگی به محله و احساس امنیت

از آنجائی که سطح سنجش دو متغیر ترتیبی است؛ بنابراین از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده است.

جدول شماره (۱۶). آزمون همبستگی بین دل‌بستگی به محله و احساس امنیت.

متغیر	آزمون اسپیرمن	احساس امنیت
	همبستگی اسپیرمن	۰/۴۵۹**
دل‌بستگی به محله	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
	حجم نمونه	۳۸۷

آزمون اسپیرمن نشانگر این است که بین دل‌بستگی به محله و احساس امنیت شهروندان، همبستگی مستقیم معناداری وجود دارد. به عبارتی با افزایش میزان دل‌بستگی شهروندان به محله بر میزان احساس امنیت آن‌ها افزوده می‌شود.

آزمون تفاوت بین محله‌های از لحاظ ترس از فضاها

برای آزمون این پرسش گویه‌های مربوط به ترس از فضاها ترکیب شده و به صورت یکجا تفاوت بین محله‌ها مورد آزمون قرار گرفت. با توجه به اینکه تعداد گروه‌ها بیش از دو گروه است؛ بنابراین از آزمون واریانس یک‌طرفه برای بررسی تفاوت محله‌های (۱۴) گانه شهر چالوس استفاده شد.

جدول شماره (۱۷). احساس ناامنی در فضاهای شهری به تفکیک محله‌های (درصد).

میانگین	کد محله
۳/۰۶	محله یک
۲/۱۲	محله دو
۲/۱۳	محله سه
۲/۱۱	محله چهار
۲/۱۶	محله پنج
۲/۲۴	محله شش
۲/۶۹	محله هفت
۲/۶۱	محله هشت
۲/۶۳	محله نه
۲/۵	محله ده
۲/۵۱	محله یازده
۲/۸۶	محله دوازده
۲/۴۴	محله سیزده
۲/۴۹	محله چهارده

جدول شماره (۱۸). آزمون تفاوت میانگین ترس از فضاها.

منبع تغییرات	درجه آزادی	کمیت F	سطح معناداری F
بین گروهی	۱۳		
درون گروهی	۳۷۳	۳/۴۱	۰/۰۰۰
کل	۳۸۶		

آزمون واریانس یک‌طرفه نشانگر این است که تفاوت معناداری بین محله‌های شهر چالوس از نظر ترس از فضاهای شهری وجود دارد. با توجه به جدول میانگین ترس از فضاها به تفکیک محله‌ها، محله‌های شماره (۴)، (۲) و (۳) به ترتیب کمترین میزان ترس از فضاهای شهری را دارند؛ بنابراین می‌توان گفت که در این محله‌ها فضاهای

شهری، کمتر باعث احساس ترس در بین شهروندان می‌شوند. همچنین محله شماره یک با میانگین (۳/۰۶) بیشترین میزان ترس از فضاهای شهری را به خود اختصاص داده است؛ یعنی در این محله فضاهای شهری ناامن به مراتب بیشتر از سایر محله‌ها باعث احساس ترس در بین شهروندان شده است. علت این موضوع می‌تواند به خاطر موقعیت حاشیه‌ای این محله باشد.

نظارت و احساس امنیت

وجود نظارت بر محله و مقابل منزل خود از شاخصه‌هایی است که در افزایش احساس امنیت شهروندان مؤثر است؛ بنابراین برای سنجش رابطه بین این دو شاخص از آزمون یومن‌ویتنی استفاده شده است.

با توجه به اینکه تفاوت مورد بررسی بین دو گروه مستقل از واحدهای مسکونی بوده و همچنین متغیر مورد بررسی از نوع ترتیبی است؛ بنابراین از آزمون یومن‌ویتنی^۱ استفاده می‌شود.

جدول شماره (۱۹). آزمون تفاوت در احساس امنیت بر حسب اصل نظارت.

متغیر	گروه	میانگین رتبه‌ها	میانگین یومن‌ویتنی	سطح معنی‌داری
اصل نظارت	نظارت	۲۳۳/۹۲	۱/۰۶	۰/۰۰۰
	عدم نظارت	۱۵۰/۸۶		

آزمون یومن‌ویتنی نشان می‌دهد که تفاوت بین دو گروه معنادار است. همچنین میانگین احساس امنیت پاسخگویانی که نظارت بر محله دارند برابر با (۳/۶) و برای پاسخگویانی که نظارت بر محله ندارند برابر با (۲/۶۷) است؛ یعنی شهروندانی که نظارت بر محله سکونت خود دارند از احساس امنیت بالاتری برخوردار هستند. این تفاوت بین دو گروه در سطح اطمینان (۹۹) درصد معنادار است.

تفاوت فضایی محله‌ها و احساس امنیت

با توجه به اینکه در سطح محله‌های شهری در میزان احساس امنیت تفاوت وجود دارد و با توجه به اینکه بیش از دو گروه (محله) وجود دارد؛ بنابراین از آزمون واریانس یک‌طرفه برای بررسی معنی‌دار بودن تفاوت بین محله‌های شهری استفاده شده است که

1- Mann-Whitney U

نتایج پژوهش نشان می‌دهد در سطح معنی‌داری بین محله‌های شهری چالوس در میزان احساس امنیت تفاوت وجود دارد.

جدول شماره (۲۰). میانگین احساس امنیت پاسخگویان به تفکیک محله‌های شهر چالوس (درصد).

میانگین	کد محله
۲/۹۲	محله یک
۳/۱۸	محله دو
۳/۴	محله سه
۳/۵۵	محله چهار
۲/۹	محله پنج
۳/۵۵	محله شش
۲/۸۵	محله هفت
۳/۲	محله هشت
۲/۸۴	محله نه
۳/۲۳	محله ده
۳/۲۶	محله یازده
۲/۸۹	محله دوازده
۴	محله سیزده
۳/۸۴	محله چهارده

جدول شماره (۲۱). آزمون تفاوت میانگین احساس امنیت به تفکیک محله‌ها.

منبع تغییرات	درجه آزادی	کمیت F	سطح معناداری F
بین گروهی	۱۳		
درون گروهی	۳۷۳	۲/۳۷	۰/۰۰۵
کل	۳۸۶		

نتیجه‌گیری

با توجه به مباحث بیان‌شده در تجزیه و تحلیل داده‌ها می‌توان دریافت که با عدم رعایت برخی اصول در برنامه‌ریزی شهری، موجبات ناامنی و کاهش احساس امنیت برای شهروندان فراهم می‌شود.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد اصل نظارت یکی از مهم‌ترین اصول در امنیت شهری است. این اصل هم به صورت مستقیم و هم غیرمستقیم بر احساس امنیت شهروندان مؤثر است. طبیعی است که فردی که به اطراف خود نظارت و دید بصری

داشته باشد؛ میزان احساس امنیت بیشتری دارد. اگر در محله‌ای سارق خود را در معرض دید ساکنین محله بداند تمایل کمتری به ارتکاب به جرم خواهد داشت و احتمال کمتری دارد که این ریسک را بکند؛ بنابراین اصل نظارت می‌تواند به صورت مستقیم در افزایش امنیت مؤثر باشد. از طرفی اگر شهروند نیز خود را در معرض دید همسایگان ببیند، میزان احساس امنیت بیشتری خواهد داشت. در این امر زنان مصداق خوبی هستند. در بحث مزاحمت‌های خیابانی اگر خانمی هنگام عبور از خیابان خود را در معرض دید بداند، احساس امنیت کمتری دارد؛ البته این امر با تجمع در محله به خصوص تجمع افراد خاص (جوانان، ارادل‌واوباش و...) فرق می‌کند و منظور صرفاً داشتن دید عمومی بر محله است.

در این رابطه می‌توان به رفت‌وآمد در محله اشاره کرد. اگر محله‌ای رفت‌وآمد بیشتری داشته باشد، دید و نظارت بیشتری در آن محله وجود دارد. در این خصوص می‌توان با تنوع‌دهی به کاربری‌های آن محله، رفت‌وآمد را بیشتر کرد. علاوه بر آن می‌توان با آیفون‌های تصویری نیز بر محله نظارت کرد. یا وجود بالکنی که به محله اشرافیت داشته باشد (البته در خود ساخت بالکن نیز باید به ارتفاع از خیابان و امنیت آن توجه کرد)؛ وجود پنجره‌ای رو به محله نیز در این امر مؤثر است؛ البته در ساخت پنجره نیز به دلیل اینکه در ارتفاع پایینی قرار دارد، باید از نرده‌کشی مطمئن استفاده کرد.

ولی نظارت بر محله خود هنگامی که در داخل منزل هستیم، بحثی است که در این فرضیه مورد بررسی قرار گرفته است؛ که نتایج پژوهش طبق جدول شماره (۱۹) نشان از وجود رابطه مثبت معنی‌دار بین این دو متغیر است و با افزایش نظارت افراد بر محله با روش‌های آیفون تصویری، وجود پنجره‌ها یا بالکن‌های ایمن ولی ناظر بر محیط و... می‌توان به افزایش احساس امنیت شهروندان کمک کرد.

همچنین بر اساس نتایج پژوهش محله‌های چهارده‌گانه شهر چالوس دارای تفاوت‌های فاحشی در بحث کیفیت فضاهای شهری بودند. با توجه به وجود رابطه بین کیفیت فضاهای شهری و احساس امنیت، می‌توان تفاوت بین نواحی در میزان احساس امنیت را مؤید وجود تفاوت در کیفیت فضاهای شهری نیز دانست. علاوه بر این موضوع با توجه به اهمیت امنیت به عنوان متغیر وابسته پژوهش، بررسی تفاوت بین محله‌های شهری لازم است. بر این اساس تفاوت‌های فضایی در نقشه شماره (۲) و طبق جدول

شماره (۲۱) تفاوت معنی داری بین محله‌های شهری در میزان احساس امنیت شهروندان وجود دارد که این امر توجه به موضوع اولویت‌بندی محله‌ها در مقوله امنیت شهری دارد. در پژوهش‌های پیشین با رویکرد حقوقی با استفاده از روش توصیفی به بیان ابعاد حقوقی پیشگیری از وقوع جرائم پرداخته شده است ولی عموماً در تحقیقات اجتماعی، پرسشگری و سنجش نگرش شهروندان نسبت به مباحث امنیتی و بررسی روابط بین متغیرها مدنظر قرار می‌گیرد. پیشینه اشاره‌شده در این پژوهش ناظر بر روابط سرمایه اجتماعی و احساس امنیت هستند که پژوهش حاضر نیز در بخش نظارت عمومی وجود سرمایه اجتماعی را در ارتقاء احساس امنیت در بین شهروندان مؤثر می‌داند و هرچقدر سرمایه اجتماعی بین شهروندان و بخصوص مقوله اعتماد اجتماعی نسبت به همسایگان پررنگ‌تر باشد، میزان احساس امنیت در آن محله بیشتر خواهد بود. از زاویه دیگر بحث طراحی محیطی و نقش آن در احساس امنیت شهروندان در سایر مطالعات موردتوجه قرار گرفته است که در پژوهش حاضر نیز بر اساس همین الگو، محله‌های دارای چالش‌های امنیتی شناسایی شدند.

نتایج نشان می‌دهد ساکنین محله‌های (۹)، (۷) و (۱۲) میزان احساس امنیت کمتری دارند؛ بنابراین اولویت برنامه‌ریزی و مدیریت به‌منظور کیفیت دهی به فضاهای شهری باید در این محله‌های همراه باشد. وجود تفاوت بین نواحی در نظم محیطی بر کیفیت روان شهروندان تأثیرگذار است. هرچقدر بین نواحی شهری تفاوت‌های کمتری را شاهد باشیم، القا حس تبعیض بین محله‌ها کمتر خواهد بود و خود این امر نیز در کاهش جرائم مؤثرتر خواهد بود. هرچند محله‌های (۹)، (۷) و (۱۲) میزان احساس امنیت کمتری دارند ولی به دلیل ارتباط این امر با کیفیت فضاهای شهری، شاهد رسیدگی‌های نامناسبی از سوی مسئولین شهری در این خصوص هستیم. محله‌های گل‌سرخ و خیابان رادیو دریا از مناطق خوب به لحاظ امنیت در شهر چالوس هستند ولی چیزی که در آن در اولین مرحله وضوح دارد، نظافت و کیفیت در کالبد آن است. در مقابل این فضاها، محله‌های بازار روز، علوی کلاً و نادری که از محله‌های جرم‌خیز شهر چالوس به حساب می‌آیند، دارای محله‌هایی با مبلمان نامناسب شهری هستند؛ از این‌رو در خصوص یافته‌های فوق، طبیعی است که تدابیر زیر بایست در برنامه‌ریزی‌های آتی مدنظر قرار گیرد:

- با توجه به رابطه بین احساس امنیت و حضور مأموران نیروی انتظامی در سطح محله‌های شهری، پیشنهاد می‌شود برای افزایش احساس امنیت پلیس حضور پررنگ‌تری به‌خصوص در محله‌های (۹)، (۷) و (۱۲) داشته باشد.
- با توجه به اینکه نظارت بر محله روی احساس امنیت شهروندان تأثیرگذار است، پیشنهاد می‌شود در راستای استفاده از آیفون‌های تصویری فرهنگ‌سازی بیشتری صورت پذیرد.
- کیفیت فضاهای شهری در افزایش احساس امنیت شهروندان مؤثر است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود در راستای ارتقا کیفیت فضاهای شهری به‌خصوص در کاهش فضاهای پرت و بلااستفاده در محدوده شهری اقدام شود. در این خصوص محله شماره یک در اولویت اول قرار دارد.
- نظارت بر اجاره ویلاها در راستای کاهش مفسد اخلاقی، اطراف سواحل با اولویت محله (۱۴) با تشکیل کمیته نظارت بر اجاره ویلاهای کنار دریا و تشکیل تعاونی‌های مورد اعتماد مردمی به‌جای دلان (به‌خصوص خط ۸).

پیشنهادها

۱- افزایش نظارت عمومی بر فضاها:

در صورتی که نظارت و دید در فضاهای عمومی بیشتر شود، ساکنین احساس امنیت بیشتری می‌کنند. بر این اساس می‌توان با اتخاذ تدابیری در راستای تنوع‌بخشی به کاربری‌ها در معابر شهری، محله‌ها را به فضاهای پررفت‌وآمد تبدیل کرد؛ هرچند که فضاهای بسیار شلوغ نیز در افزایش جرائم مؤثر هستند که باید به این نکته هم توجه کرد. نصب نیمکت‌هایی در معابر شهری برای افزایش نظارت عمومی و طراحی و نصب صحیح پنجره‌ها به‌نحوی که برای نگاه کردن به کوچه از آن استفاده کرد؛ از راه‌های افزایش نظارت عمومی بر فضاهای موجود هستند.

۲- طراحی اشکال یکدست در بافت محله‌ها:

با قانون‌گذاری و نظارت صحیح و مداوم مسئولین شهری می‌توان از فضاهای باز در شهر و همچنین فضاهایی که به‌عنوان مخروبه سال‌هاست که بدون توجه مسئولین در

فضاهای عمومی شهر به چشم می‌خورد، کاست. این فضاها محله‌ای مناسب برای مجرمان هستند که فرصت بزهکاری را نیز به مجرمان می‌دهد.

۳- تشویق مردم به مشارکت در امر پیشگیری از وقوع جرم:

- آموزش و شناساندن نقش مردم در امنیت شهری؛
- تشکیل و تقویت گروه‌هایی با هدف امر به معروف و نهی از منکر.

۴- طراحی و ایجاد فضاهای نیمه عمومی در محله‌ها:

- ایجاد حصار در برخی ورودی‌های معابر شهر؛
- گماردن نگهبانی در برخی ورودی‌های مجتمع‌ها.

۵- کنترل و نظارت بر معابر شهری:

- گسترش و توسعه روشنایی در شهر و استفاده از برخی لامپ‌ها با هدف القاء احساس امنیت (رنگ آبی نور)؛
- استفاده از آیفون‌های تصویری در منازل و نظارت بر محله و جلوی منزل؛
- استفاده از دوربین‌های مداربسته در مکان‌های جرم‌خیز شهری.

منابع

- آزاد، محرم؛ رحمانی فیروزجاه، علی؛ عباسی اسفنجیر، علی اصغر (۱۳۹۸). بررسی ارتباط سرمایه اجتماعی با پایداری اجتماعی شهری در استان مازندران. نشریه توسعه محلی، شماره (۲۰).
- امان پور، سعید، پیری، فاطمه (۱۳۹۸). بررسی هویت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی زنان در بوستان های شهر اهواز. فصلنامه انتظام اجتماعی، سال (۱۱)، شماره (۳)، ص (۱۶۳-۱۸۸).
- ایرانمنش، نسیم (۱۳۸۲). حیات مدنی و فضاهای شهری. فصلنامه مسکن و انقلاب، شماره (۱۰۲).
- بوئر آلن، روفر اکزویه (۱۳۸۲). خشونت و نامنی شهری. تهران: انتشارات مجد.
- بیات، بهرام، (۱۳۸۷). تبیین جامعه‌شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی. استادان راهنما: مهدی ادیبی، رسول ربانی (۱۳۸۲). رساله مقطع دکترا. دانشگاه اصفهان: دانشکده علوم و ادبیات انسانی، گروه جامعه‌شناسی.
- پوراحمد احمد، رهنمایی محمدتقی، کلانتری محسن (۱۳۸۲). بررسی جغرافیایی جرائم در شهر تهران، مجله پژوهش جغرافیایی، شماره (۴۴)، ص (۸۱-۹۸).
- حاجی، سیاوش، طاهرخانی، علیرضا، منصفی، دانیال، ثناگر، الهام (۱۳۹۸). ارزیابی احساس امنیت و پیشگیری از جرم در فضاهای عمومی مجتمع‌های مسکونی به روش دید-پناه، پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال دوازدهم شماره (۲)، پیاپی (۴۸)، ص (۶۹۷-۷۱۵).
- حسن صمدزاده، محمدسینا شهبوساری، آرش قربانی سپهر، علیرضا محمدی (۱۳۹۸). ارزیابی و پایش تأثیر طراحی محیطی در پیشگیری از جرم و اثر آن در احساس امنیت شهروندان با رویکرد CPTED نمونه موردی؛ محله نعمت‌آباد. پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، پیاپی (۲۶)، ص (۸۶-۱۱۴). تهران: پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی.
- داوری محمد، سلیمی علی (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی کجروی. تهران: انتشارات حوزه و دانشگاه.
- دلفوس اولویه (۱۳۷۴). فضای جغرافیایی، ترجمه سیروس سهامی. تهران: انتشارات نیکا.
- رجبی، آزیتا (۱۳۹۶). کاربرد نظریه cpted در کاهش جرائم شهری. فصلنامه آمایش محیط، شماره (۳۸)، ص (۲۷-۴۶).
- ستوده، هدایت الله (۱۳۸۴). آسیب‌شناسی اجتماعی، چاپ (۱۵). تهران: انتشارات آوای نور.
- شیری عباس (۱۳۸۶). نقد و بررسی لایحه پیشگیری از وقوع جرم. فصلنامه مطالعات و پیشگیری از جرم، نشریه پلیس پیشگیری نیروی انتظامی، شماره (۲).

- عظیمی هاشمی، مزگان (۱۳۸۴). تحلیل مقایسه‌ای احساس امنیت اجتماعی - اقتصادی مردم مشهد و کشور. مجله فرهنگ خراسان، سال (۵)، شماره (۱۲).
- فدایی شهری، غلامرضا (۱۳۸۵). نقش پلیس مکتبی در کنترل و پیشگیری از ناهنجاری‌های اجتماعی. فصلنامه مطالعات و پیشگیری از جرم، نشریه پلیس پیشگیری نیروی انتظامی، شماره (۱).
- قاسم پور، رضا، شایگان، فریبا، رجبی فرجاد، حاجیه (۱۳۹۸). عوامل مدیریتی مؤثر بر اجرای طرح امنیت محله محور. فصلنامه پژوهش‌های مدیریت انتظامی، سال (۱۴)، شماره (۲)، ص ۲۱۷ - ۲۳۸.
- فریب، حسین (۱۳۷۷). تحولات طبقات اجتماعی در ایران و تهدیدات بالقوه آن اطلاعات سیاسی - اقتصادی، سال (۱۳)، شماره (۱۴۳-۱۴۴).
- کامران، حسن؛ شعاع برآبادی، علی (۱۳۸۹). بررسی امنیت شهری در شهرهای مرزی موردی مطالعه شهر تایباد. مجله جغرافیا، سال (۸)، شماره (۲۵).
- کرمی نوری، محمدعلی (۱۳۸۷). نقش امنیت در رفتارهای فردی و اجتماعی. برگرفته از سایت: www.kherad.info.
- معظمی، شهلا (۱۳۸۶). پیشگیری جرم شناختی. فصلنامه مجد، شماره (۱).
- منصور منصوری (۱۳۹۸). تبیین میزان امنیت در محله‌های شهری بر مبنای شاخص‌های کالبدی و طراحی محیط؛ نمونه موردی شهر ایلام. نشریه کارآفرین، پیاپی (۴۵)، ص (۷۵-۹۲).
- مؤمنی، مهدی (۱۳۷۷). درآمدی بر اصول و روش‌های برنامه‌ریزی ناحیه‌ای. اصفهان: انتشارات گویا.
- میر خلیلی، سید محمود (۱۳۸۷). توسعه شهرها و ضرورت پیشگیری وضعی از بزهکاری. فصلنامه حقوق، دوره (۳۸)، شماره (۳)، ص (۲۹۷-۳۱۶).
- میره‌ای، محمد؛ عارفی، مسلم؛ امیریان، سهراب (۱۳۹۸). بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت شهروندان (مطالعه موردی: شهر نورآباد). مجله مدیریت سرمایه اجتماعی، سال (۶)، شماره (۴)، ص (۴۷۵-۴۹۵).
- نورایی، همایون (۱۳۹۸). تعیین و بهبود محدوده‌های بالقوه وقوع جرم توسط رهیافت «جلوگیری از جرائم از طریق طراحی محیطی» مطالعه موردی: محله همت‌آباد شهر اصفهان. مجله مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، پیاپی (۴۸)، ص (۶۹۷-۷۱۵).

- هدایتی، اکبر؛ عباسی، الهام (۱۳۸۸). مدیریت علمی کانون‌های جرم‌خیز با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی مورد مطالعه: انواع جرائم سرقت در شهر قزوین، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال (۴)، شماره (۲).
- ولد جرج (۱۳۸۰). جرم‌شناسی نظری، ترجمه علی شجاعی. تهران: انتشارات سمت.
- Fischer, Claude. (1982), To Dwell among Friends, Chicago, University of Chicago.
- Lapintie. I. (2007). "modalities of urban space", sage publications.
- Merry, Sally. (1981), Urban Danger. Life in a Neighborhood of Strangers, Philadelphia, Ternp) & University.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی